

TÜRK

2019, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:19, ISSN: 2147-8872

TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received:* 07.10.2019

Kabul Tarihi / *Date of Accepted:* 17.12.2019

Sayfa / *Page:*65-72

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK816>

Yazar / *Writer:*

Doç. Dr. Gökay Durmuş

Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve
Türkçe Eğitimi Bölümü

gokaydurmus36@hotmail.com

TARIK BUĞRA'NIN ESERLERİNDE KÜLLÜK KAHVEHANESİNE YÖNELİK TAHLİLLER

Öz

Kahvehaneler, Türk toplumsal yaşamında önemli yer tutar. Kişiler; zaman geçirmek, sohbet etmek, günlük yaşamın stresini atmak gibi şahsi nedenler dışında; aktüel meselelerle ilgili kamuoyunu takip etmek, kamuoyu yaratmak gibi toplumsal nedenlerle de kahvehanelere giderler.

Türk yazınının önemli isimlerinden Tarık Buğra, bu nedenlerin neredeyse tümünden etkilenmiş gibidir. O, yaşamının ve poetikasının ana ilkelerini belirlemek için, daima toplumsal mekânları tercih eder. İlkelerini, derbeder bir yaşam tarzı ile eş zamanlı kuran Buğra'nın hayatında, İstanbul kahvehaneleri, meyhaneleri önemli yer tutar. Küllük, bu noktada ayrı bir parantez açılarak tahlil edilmesi gereken ilk mekânlardandır.

Ünlü edebiyatçılarımız Küllük'te, bir yandan oyun oynarken bir yandan edebiyat âleminin nabzını tutarlar. Şiirler okunur, edebiyat dergileri olgunlaştırılır, fikir alışverişi yapılır, kısacası Küllük'te zengin ve canlı bir edebiyat ortamı söz konusu olur. Tarık Buğra gibi genç edebiyat ilgilileri ise hocalarından feyz almaya, rol modelleri ile birlikte soludukları havadan beslenmeye çalışırlar.

Tarık Buğra'nın edebi serüvenindeki bu başlangıç süreci, roman ve hikâyelerine dikkat çekici biçimde yansımıştır. Bu nedenle çalışmada Tarık Buğra'nın Küllük kahvehanesini ne şekilde ve hangi edebi yöntemlerle yaşatmaya ve hatırlatmaya çalıştığı tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kahvehane, Küllük, Tarık Buğra, Roman, Hikâye.

ANALYSIS OF KÜLLÜK COFFEEHOUSE IN TARIK BUĞRA'S WORKS

Abstract

Coffeehouses take an important place in Turkish social life. Except for personal reasons such as spending time, chatting and relieving the stress of daily life, the people go to coffeehouses for social reasons such as following public opinion about current issues and creating public opinion.

Tarık Buğra, one of the prominent figures of Turkish literature, seems to have been influenced by almost all these reasons. He always prefers social places in order to determine the main principles of his life and poetics. Istanbul's coffeehouses and taverns take an important place in Buğra's life, which established his principles simultaneously with a troubled lifestyle. Küllük is one of the first places to be analysed with importance.

In Küllük, famous writers take the literary world' pulse on the one hand while playing games. Poems are read, literary magazines are matured, ideas are exchanged, in short, there is a rich and lively literary setting is present in Küllük. Young literary people like Tarık Buğra try to get something from their teachers' wisdom and fed from the air they breathe with their role models.

The beginning of Tarık Buğra's literary adventure reflected his novels and stories remarkably. Therefore, in this study, it will be analysed how and in which methods that Tarık Buğra tried to sustain and remind the Küllük coffeehouse.

Key Words: coffeehouse, Küllük, Tarık Buğra, novel, story.

Giriş

Tarık Buğra, insanı, sanattaki “*tek birim, tek çıkış noktası*” (1995: 190) olarak kabul eder ve insanın değerli bir varlık olduğu anlayışını güder. Bu nedenle de insanın mutluluğunu, hürlüğünü, çatışmalarını anlatmaya ve böylece toplumun nasıl kurulabileceği sorusunu çözmeye çalışır. (1995: 190) Çünkü Buğra, toplumun kaderinin insana bağlı olduğu görüşündedir. Sanat, ister istemez insanla ilgili bir faaliyet olduğuna göre de Buğra için, insana yaklaşmak topluma yaklaşmak, insanı işlemek toplumu işlemek manasındadır. (1995: 190) Tarık Buğra insanı “*kendi çerçevesinde*” (1995: 190) işlemek gerektiğini düşünür ve bu düşüncesini eserlerine poetik simgeler aracılığı ile yansıtır. Bu bağlamda mekân kavramının Tarık Buğra'nın eserlerinde önem kazanan poetik bir olgu olduğunu söylemekte yarar söz konusudur. Buğra'nın eserlerinde mekân, ev sahipliği yaptığı anlatı kişileriyle birlikte var olan; onlar gibi nefes alan, buhranlar yaşayan, kin güden, olgunlaşan bir

kavramdır. Örneğin *Küçük Ağa*'da anlatının kapalı mekânları, “*Millî Mücadele’de rol alan farklı kesimlerin toplanma ve faaliyet merkezleri*” (Çetin, 2011: 147) olmaları bakımından Millî Mücadele’ye adeta yön verirler. Ulu Cami, Çerkes Ethem Konağı, Kilise, Niko’nun Meyhanesi ve kahvehaneler, bunlardan bir kaçıdır. İstanbullu Hoca’nın evi için kurulan cümle buna küçük bir delildir: “*Kahvelerdeki, dükkânlardaki konuşmalarda belli bir hükme varamayanlar İstanbullu Hoca’nın evini bir karargâha çevirmişlerdi.*” (Buğra, 2012a: 75)

Gençliğim Eyvah ve *Dönemeçte*, Buğra’nın politika-edebiyat ilişkisi üzerine kurduğu ve politikanın üst düzey bir uğraş olması gerektiği tezi ile hareket ettiği romanlarıdır. Bunlardan *Gençliğim Eyvah*'ta, İhtiyar, ülkenin yakın tarihteki bütün politik çıkmazlarının müsebbibi olan kişidir. Onun, genç-yaşlı ayrımı gütmeyen politikaya bulaştırarak kendi imparatorluğunu güçlendirmek için kullanacağı insanları avladığı yer, “Lokanta”dır: “*Gerçekten de, şu elli şu kadar yıldır Türkiye’nin olay dönemlerinde sayısız kurumların, kuruluşların, grupların ve nesil kümelerinin yön vericileri, elebaşları bu ağa takılmıştır; ihtiyar onları burada avlamıştır. Buraya düşürerek avlamıştır.*” (Buğra, 2012b: 208)

Dönemeçte'de ise Şehir Kulübü, CHP ile DP arasında kalmışların ya da safını seçmişlerin politika konuştuğu ana mekândır. Yazar bu mekân aracılığı ile işinin ehli olmayan cahillerin politik tavır takınmalarını karşı çıkma nedenlerini işler. Başkişi Şerif’in, kulübün yanındaki şadırvanda, suyun üzerindeki topu seyrederken manzarayı şehir kulübüne benzetme nedeni, politikanın ve ilçenin politik merkezi kulübün, oynaklığından dolaydır. Anlaşılacağı üzere de oynak olan kulüp değil, kulübün müdavimleri ve politika bildiğini sanan halktır. (Buğra, 2005: 8)

Buğra’nın hikâyelerinde de mekân önemli bir unsurdur. *Buhran* (1989: 27-34) adlı öyküde Şehir Kulübü, *Dönemeçte*'de olduğu gibi şehrin kalbidir. *Martı*'da ise Martı isimli meyhane ve burada gün boyu yaşananlar bir martının yaşamıyla özdeşleştirilerek verilir. (1989: 38-43) Aynı şekilde *Şarap Şişeleri ve Kitaplar* başlıklı hikâyede de Dem isimli meyhane, kahramanın yazarlık serüvenine ev sahipliği yapar. (1989: 129-133)

Bahsi geçen bu mekânların ortak özelliği, toplumsal oluşlarıdır. Yani bu mekânlar anlatı kişi veya kişilerine özel mekânlar değildir. Toplumun ortak kullanım alanı olan bu mekânlarda insanlar, zaman geçirmek, kalabalığa karışmak, kalabalıklar içinde kendini aramak ve bulmak amacındadırlar. Anlatı kişilerinin aşkları, kederleri, hayatla olan bağları, hatta politik tavırları, bu mekânlarda olgunlaşır.

Bu durumun, Tarık Buğra’nın yaşamının ve poetikasının ana ilkelerini belirlemek için, daima toplumsal mekânları tercih etmesi ile yakın ilgisi vardır. İlkelerini, derbeder bir yaşam tarzı ile eş zamanlı kuran Buğra’nın hayatında, İstanbul kahvehaneleri, meyhaneleri önemli yer tutar. Küllük, bu noktada ayrı bir parantez açılarak tahlil edilmesi gereken ilk mekânlardandır.

Küllük ve Tarık Buğra

Kahvehaneler Türk toplumsal yaşamında önemli yer tutar. Kişiler; zaman geçirmek, sohbet etmek, günlük yaşamın stresini atmak gibi şahsi nedenler dışında; aktüel meselelerle ilgili kamuoyunu takip etmek, kamuoyu yaratmak gibi toplumsal nedenlerle de kahvehanelere giderler.

İstanbul’da, Beyazıt-Lâleli-Şehzadebaşı üçgeninde bulunan ve “Esafil-i Şark” olarak bilinen mekânlar da bu görevi üstlenirler. (Ayvazoğlu, 2011: 21) Bu mekânlarda, müdavimler, devirlerinin bilim, sanat, kültür yaşamına yön veren, her biri farklı bir entelektüel yeteneğe sahip kişilerdir. Bu mekânlarda; “*Tarihten Bergson felsefesine, Aristo mantığından Yunan şiirine, psikanalizden isprizmaya, politikadan müstehcen hikâyelere kadar her şey*” konuşulur. (Ayvazoğlu, 2011: 22) Küllük, işte bu mekânların en çok uğranılan, en çok bilinenlerinden birisidir. Beyazıt Camii’nin Kapalıçarşı’ya bakan tarafında yer alan bu kahvehane (Özata Dirlikyapan, 2010: 1098) asrın başlarından 1950’lere kadar hem bir şans oyunları merkezi hem bir edebî mahfildir. Çünkü müdavimleri arasında edebiyatçılar ilk sırayı alır. (İşli’den aktaran Yıldız, 2015: 101) Ünlü edebiyatçılarımız Küllük’te, bir yandan oyun oynarken bir yandan edebiyat âleminin nabzını tutarlar. Şiirler okunur, edebiyat dergileri olgunlaştırılır, fikir alışverişi yapılır, kısacası Küllük’te zengin ve canlı bir edebiyat ortamı söz konusu olur. Genç edebiyat ilgilileri ise hocalarından feyz almaya, rol modelleri ile birlikte soludukları havadan beslenmeye çalışırlar. 1940 sonrasında Orhan Veli, Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Oktay Rifat, Asaf Hâlet Çelebi gibi isimlerin Küllük’e rağbet nedeni budur. (Ayvazoğlu’ndan aktaran Yıldız, 2015: 105)

Akla ilk gelen ustalar ise Ahmet Hamdi Tanpınar, Hilmi Ziya Ülken, Mehmet Kaplan, Ali Nihat Tarlan, Sadri Ertem, Nurullah Ataç, Agâh Sırrı Levent, Peyami Safa, Sabri Esat Siyavuşgil gibi isimlerdir. (Yıldız, 2015: 103) Dolayısıyla Tarık Buğra’nın da “*her biri bir ayaklı kütüphane idi*” sözüyle hayranlığını ifade ettiği bu isimler, (1970: 2014) Küllük’ü bir kahvehane olmanın çok ötesinde özellikleri olan bir mekâna dönüştürürler. Küllük için kolektif çaba ile bir sayılı “Küllük” başlıklı bir derginin çıkarılması ise bu tez için önemli bir delildir. Yine Küllük’ün müdavimlerinden Sıtkı Akozan’ın kaleme aldığı *Küllüknâme* başlıklı uzun şiir de hem Küllük hem Küllük’e takılan entelektüel isimler hakkında bilgi verir. *Küllüknâme*’nin; “*Sanmayın âvâre bülbüller gibi güllükteyiz/ Biz yanık bir kor gibi akşam sabah Küllükteyiz/ Yaz gelir, süsler güneşler Bayezid meydânını/ Bunda, şairler Fuzûlî’nin okur divanını/ Bunda, Nef’î yükselir, Bâkî geçer, Nâbî düşer/ Söylenir lâkin Nedim bir şâiri fevkalbeşer*” şeklindeki girizgâhı, az sonra anılacak isimlerin meşgaleleri hakkında ön fikir vermesi bir yana, Küllük’ün sosyal kültürel yaşamımız için taşıdığı öneme de vurgu yapar. (http://care.ac.uk.Küllük_Kahvesi. Erişim Tarihi: 15. 20. 2018)

Tarık Buğra’nın Küllük macerası ise İstanbul’a “*düşer düşmez*” başlar. (Ayvazoğlu, 2011: 22) Yazar, Akşehir’deki ortaokul yıllarında Türkçe öğretmeni olan Rıfki Melûl Meriç ile karşılaşır ve Küllük günleri başlamış olur: “*Bu arada ilk hocam Rıfki Melûl Meriç beyle karşılaşmıştım, beni o götürmüştü küllüğe.*” (1993: 22) Buğra, bu süreçte İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi ise de lise onuncu sınıfta yazar olmayı kafasına koyduğu için (Ayvazoğlu, 2011: 25) arayışlar içindedir. Derslerini ihmal etmekte, “*kahvelerde, meyhanelerde, gecelerde muharrirlik*” aramaktadır. (Tuncer, 1988: 9) Sonunda fakültesinden atılır ve Hukuk okumaya başlar. İşler ilk önce iyi giderse de kaldığı yurttan atılması, ailece para sıkıntısı çekmeye başlamaları gibi nedenlerden dolayı Buğra yine “*serseri*” bir yaşam sürmeye başlar. Öyle ki yazar parklarda sabahlamaktadır. Bu günlerde Küllük, Buğra’ya yatacak yer de olur. Küllük’ün sahibi Hakkı Bey, Rıfki Melûl Meriç’e duyduğu sevgi nedeniyle Buğra’ya kahvehanede kalması için izin verir: “*Daha sonra bir kış, bir-bir buçuk ay kadar Küllük Kahvesi’nde R. M. Meriç beyin arkadaşı olan Hakkı idi sahibi, Rıfki beye yakınlığı*

ve sevgisi dolayısıyla, bana izin verdi, sandalyeleri birleştirerek, tavlayı yastık yapıp, yeleşimi onun üstüne koyup, ceketi üstüme çekerek orada yatıp kalktım.” (Buğra, 1993: 22)

Buğra gündüzleri de Küllük'tedir. Burada “Yahya Kemal’lerin, Tanpınar’ların, Ali Nihat’ların, Mükrimin Halil’lerin sohbetlerine” katılmakta, bu ustalarından feyz almakta, onların döktüklerini “toplamakta”dır. (Tuncer, 1988: 9) Yazar, bu özel isim ve anları şöyle hatırlar: “Tarih, edebiyat, kozmoğrafya, şifalı bitkiler, ahval-i âlem! Kısacası neler bilmezlerdi! Ve bildiklerini de ne güzel anlatırlardı!” (1990: 214)

Bu arada, kahvehanelerin vazgeçilmezi olan şans oyunlarını da ihmal etmeyen Buğra, Nurullah Ataç, Yavuz Abadan gibi isimlerle briç sayesinde tanışır, işleri ilerletir ve briçte “krallar” arasına girer. (Tuncer, 1988: 9) Öyle ki briçten kazandığı paralar onun için gelir kaynağı olacak kadar büyüktür. (Buğra, 1993: 22) Buğra, Küllük çalışanları ile de zaman geçirmekte, Küllük’ün garsonlarını, çevre esnafı da benimsemektedir. Sohbetlerine katıldığı ustalar kadar, kumar arkadaşları, garsonlar, kahvehaneye takılan farklı üniversite öğrencileri, çarşı esnafı, yani Küllük’ün her ögesi onun edebiyata ve kültüre bağlılığını artırır. Onun Küllük ile ilgili “kültümüzün ve medeniyetimizin havası Küllüğe sinmişti” şeklindeki cümlelerinin nedeni budur. (1995: 204) Nitekim Buğra, kalacak yerinin olmadığı, kumara dadandığı, yemek, banyo sıkıntısı çektiği ve derslerinden yeniden koptuğu bu günleri, kendisi için “şans” sayar. Çünkü tüm bunlar onun edebiyatla bağını güçlendirmesine, içinde “edebiyatın tortulaşmasına” zemin hazırlamaktadır. (Tuncer, 1988: 9) “Pişmeden olmak tehlikesini” böylece atlatan Buğra, (Tuncer, 1988: 9) defterler karalamakta, roman yazmaya çalışmaktadır. (Buğra, 1993: 22) Fakat yazdıklarını kimseye gösterme cesareti olmadığı için yaşadığı huzursuzluk, (1993: 22) teyze oğlunun Pınarbaşı’na gitme teklifiyle durulur ve Buğra’nın ilk Küllük devresi de böylece son bulur. (Buğra, 1993: 22) Ardından askerlik görevini de tamamlayan Buğra, yaklaşık 4 yıllık bir süreçten sonra yine Küllük'tedir. Yine sıkıntılı günler geçirmeye başlamıştır. Küllük bu süreçte de Buğra’ya destek olur. Birinci Küllük döneminde karaladığı Yalnızların Romanı’nı, Küllük’te karşılaştığı asker arkadaşı Ahmet Ateş’e veren Buğra’nın öğrenciliği Edebiyat Fakültesi’nde, iş yaşamı Şişli Terakki Lisesi’nde devam edecek, böylece Buğra, yazarlık serüveninde yeni bir döneme girmiş olacaktır.

Tarık Buğra’nın Eserlerine Küllük’ten Yansıyanlar

Maddi ve manevi açıdan beslenme, hayatı tanıma ve sırlarını çözme, ilk kalem denemelerine girişme sürecini Küllük’te geçiren ve bu nedenle Küllük’ü “hakiki bir fakülte, bir akademi” olarak gören Buğra (1993: 22) bu mekâna karşı oldukça duyarlıdır. Yaşamındaki etkisini yadsımadığı bu mekâna vefa borcu duyması bunun kanıtıdır: “Küllük Kahvesi borcunu ödeyemediğim birkaç alacaklımdan birisidir. Yazmayı tasarladığım ikinci piyesimin adı Robert Taylor Küllük’te idi. Ama ne bir piyes, ne de roman... Sadece bir tek hikâye. Ve bazı atıflar... Hakkını verebilmiş değilim.” (Buğra, 1995: 204)

Buğra, kendisini Küllük’e karşı borçlu sayarsa da bu mekândan eserlerine yansıyan izler azımsanmayacak derecededir. Türk yazınının bu önemli ismi, Küllük’ü hikâye ve romanlarında yaşatmaya özen gösterir. Buğra’nın Küllük’e bağlılığı konusunda, önce Küllük başlıklı hikâyesinden bahsetmek gereklidir. Yazar, “Bu bir kahvedir; Bayezid’de meydanın sağ tarafında, içerlek bir şey. Oraya ‘Küllük’ derler.” (1991: 87) şeklindeki cümlelerle başladığı hikâyesinde,

önce Küllük'ün fiziki koşullarını, yapısını konu edinir. Yaz ve kış aylarında Küllük'teki yaşamın farklılaştığını ifade ettiği cümlelerden sonra ise Buğra, Küllük'ün müdavimlerini işlemeye başlar: “*Bunlar, hepsi, yani hepimiz, evlerimizden, pansiyonlarımızdan, veya varı yoğu bir şilte bir bavul ve üç beş kitap -büyük aşklara, büyük hayatlara dair; büyük, ah!... ve sefil şartlar- olan odalarımızdan, daha gün kendini bulmadan fırlar, şehrin her yanından Küllüğe dökülürüz.*” (1991: 88) Yazar kendisini de dahil ettiği Küllük katılımcılarının, mekânı nasıl daha sıcak hale getirdiğini de anlatır. Buna göre soba başı sohbetleri, gazete yazıları ile ilgili değerlendirmeler, şans oyunlarındaki tavırlar, Küllük'ü daima canlı tutmaktadır.

Tarık Buğra'nın Küllük'e vefa borcunu öderken takındığı tavırda, anlatı kişileri ön plandadır. Yazar, kahramanlarını kendisiyle özdeşleştirir ve Küllük günlerini kahramanlarında görünür kılar. Böylelikle Buğra'nın anlatı kişileri, hayatın içinden gerçek kahramanlar olmaları bir yana, birer Tarık Buğra minyatürü de olurlar. Örneğin *Borç* başlıklı hikâyesinde; “*Bir öğrenci, kumarbaz bir öğrenci ama.*” (1991: 114) şeklindeki cümle ile anlatının baş kahramanının aslında kendisi olduğuna atıfta bulunan Buğra, bu tezi haklı çıkaracak biçimde Küllük'teki briç merakına da vurgu yapar. Bu öğrenci briçten kazandığı paraları simitçiye borç verir, simitçi bir hafta içinde borcunu ödeyecektir. Fakat simitçi borcunu birden değil de para kazandıkça küçük küçük taksitler halinde ödeme yolunu seçer. Son taksidi ödediğinde ise simitçiden para beklemeyi alışkanlık haline getiren kahraman, hayal kırıklığı yaşar. Çünkü hayatında bir boşluk oluşmuştur.

Yine *Otel Faresi* başlıklı hikâyedeki ismi verilmeyen genç de Tarık Buğra'nın serserilik günlerini hatırlatır. Onun gibi fakülte sorumluluğu yoktur, günlerini, “*Bayezit'teki kahvelerden birinin bahçesinde briç*” oynayarak tüketmektedir. (1991: 239) Küllük'teki briç oynama alışkanlığını “*meslek*” olarak kabul eden Buğra'nın (1993: 22) bahsettiği kahvenin Küllük olduğunu anlamak zor değildir. Trajikomik bir yapısı olan hikâyede, bu genç bir otelde kalmaktadır. Hiç görmediği oda arkadaşı ilk gece, gencin içinde cüzdanı ve öğrenci kimliği de bulunan ceketini çalar. Aylar sonra bir adam genci briç oynadığı bu kahvede bulur ve hırsızlıkla suçlar. Hikâyenin sonunda gencin ceketini çalan hırsızın, gencin kimliği ile bir başka otele yerleşerek yine hırsızlık yaptığı anlaşılır.

Şehir Kulübünde başlıklı öyküde ise olaylar İstanbul'dan farklı bir yerde, Hisarlı'da geçer. Hisarlı'da ilçenin ileri gelenlerinin toplanıp oyun oynayacağı, sohbet edeceği nezih bir mekân yoktur. Bu eksikliği öğrencilik günlerini İstanbul'da geçirmiş olması bakımından Buğra'yı hatırlatan Şükrü giderir ve bir kulüp işletmeye başlar. Şehir Kulübü; dergi, gazete, magazinlerin okunduğu, sanat ve fikir hareketlerinin ön planda tutulduğu bir mekân olarak iş yapmaya başlayınca da Tarık Buğra biyografisini bilen okura, Küllük'ü hatırlatır. (1991: 137-153)

Tarık Buğra'nın iki önemli romanı, *Gençliğim Eyvah* ve *Dönemeçte*'de de Küllük'ten ve yazarın buradaki yaşamından izler söz konusudur. Bu izler, hikâyelerde olduğu gibi anlatı kişileri aracılığıyla takip edilir. “*Politika her şey değildir. En önemli şey değildir. Hele hele tek önemli şey değildir*” (1995: 129) şeklindeki sözlerinden de anlaşılacağı üzere, politika karşıtı bir eğilimi olan Tarık Buğra, her iki romanını da bu tez üzerine kurar. *Gençliğim Eyvah*'ta Türkiye'nin 1980 sürecine kadar yaşadığı her politik kaosta parmağı olan İhtiyar, insan kullanmayı iyi bilir. Onun ağına düşürdüğü gençlerden biri olan Raşit, fakülteden koptuktan sonra Bayezid kahvehanelerinde

pineklemeye başlar. Parasızdır, açtır ve kalacak yer sıkıntısı çekmektedir: “*Tavladan yastık... iskemleden yatak... simitten, işkembe çorbasından tiksinti...*” (2012b: 96) Romandan alıntılanan bu cümle, Tarık Buğra'nın Küllük'te gecelediği sahnelerle örtüşür. Dolayısıyla Tarık Buğra'nın bu bölümde, kahramanı Raşit'e kendi yaşamından izler aktardığı ortadadır. Nitekim Buğra'nın bu dönemde kendisini, “*dünyanın en büyük bahtsızlıklarına uğramış*” insanı olarak görmesine paralel biçimde (1993: 22) Raşit de umutsuzdur: “*Her şey onu ezmek, rezil etmek, süründürmek içindi: o da her şeye ve herkese düşman olmak, her şeyle ve herkesle boğuşmak zorundaydı.*” (2012b: 95)

Daha önce belirtildiği gibi Tarık Buğra, Küllük'ün merkezde olduğu bu derbeder günlerinden teyzesinin oğlu aracılığıyla kopar. Bu teyze oğlu, *Gençliğim Eyvah*'ta da sahneye çıkar ve Raşit'i İstanbul'dan kopararak, Kayseri'ye götürür. (2012b: 96)

Dönemeçte'de ise başkişi Şerif, Raşit'ten ve Tarık Buğra'dan farklı olarak, Tıp Fakültesi'ni bitirmeyi başarmış bir doktordur. Görev yeri Orta Anadolu'da bir kasabadır. Ülkenin çok partili yaşama geçme sürecindeki gelişmelerin söz konusu olduğu romanda Şerif, siyasetin toplumda neden olduğu, ayrışmayı en iyi gözlemleyen kişidir. Onun topluma bir sosyologmuş gibi yaklaşma tavrı, İstanbul'daki öğrencilik günlerinden beri devam etmektedir. Şerif'in İstanbul yaşamında da, Tarık Buğra'nın birçok anlatı kişisinde olduğu gibi, Küllük'ün önemli bir yeri vardır. Buğra, *Gençliğim Eyvah*'ta isim vermeden atıfta bulunduğu bu mekânı, *Dönemeçte*'de isim vererek işler. Küllük'ün geçtiği ilk bölüm, Şerif'in kasabadan tanıdığı Handan'ı ziyaret etmek için İstanbul'a yeniden gittiği bölümdür. İkili, Şerif'in gençlik yıllarında takıldığı Bayezid lokantalarında yemek yedikten sonra, kahvelerini Küllük'te içerler: “*Yemekten sonra, yandaki Küllük isimli kahvenin bahçesinde, dev gibi bir ıhlamur ağacının altında kahvelerini içerken, sormuştu Handan.*” (2005: 65)

Romanda Küllük'ten bahsedilen ikinci bölümde Şerif, sempati-antipati kavramları hakkında yorum yapmakta, politikanın dünyayı çirkinleştirdiğini düşünmektedir. Kendi gençlik yıllarını hatırlar ve o dönemlerde de politikanın toplumda ayrışmalara neden olduğuna dair düşüncelere kapılır. Fakat o Küllük'te geçirdiği bu gençlik döneminde, farklı bir yol seçmiş, politikaya sert çevirmiş ve içine düştüğü yalnızlığı, Küllük sayesinde aşmıştır. Çünkü Küllük tarih kokan atmosferi ile Şerif'i büyüler. Ayrıca bu kahvehaneye gelenler de Şerif'in politikaya değil, sanata, kültüre yönelmesi gerektiği düşüncesinin doğmasına neden olmuşlardır. Onlar, tıpkı yaratıcısı Tarık Buğra gibi, Şerif'i de etkilemiş onun hayatın sırlarına farklı yaklaşması gerektiğini öğretmişlerdir:

“*Küllük Bayezid'de, üniversite çevresindeki talebe kahvelerinden birisi, belki de en değerlisi idi. Kendilerinden önce de kim bilir kaç dönem karargâh olmuştu. Bir tarihi vardı; belliydi bu. Çünkü fırsatını bulur bulmaz 'eskiler' oraya üşüşüyorlardı. Garsonlardan öğrenirlerdi onları. Aralarında her yaşın, her mesleğin ünlüleri de bulunurdu. Doktor, Yahya Kemal'i, İbnül Emin Mahmud Kemal'i, Köprülüzade'yi, Neyzen'i, Hasan Ali Yücel'i ve daha birçok sanatçı ve profesörü Küllük'te görmüştü*

Kahveye bir başka hava sinerdi onlardan. Özenirdi onların seviyesine...” (2005: 79)

Sonuç

Genel bir ön yargı ile kişilerin eğlenme ihtiyacını giderdiği düşünülen kahvehaneler, aslında çok daha fazla işleve hizmet eder. Toplumun nabzının tutulduğu bu mekanlar; kişiler açısından bilinçlenme ve olgunlaşma, hayatı tanıma, gerektiğinde düşünme kabiliyetini geliştirme gibi önemli süreçlere de ev sahipliği yapabilir. Nitekim Küllük, hizmet verdiği dönemde, İstanbul'da düşünce üretilen, kimi entelektüel faaliyetlere imza atılan ve müdavimleri için yuva niteliği kazanan bir mekândır.

Bu mekân, Tarık Buğra'nın hayatında da önemli geçiş noktalarındandır. Yazarın edebiyat ilgi ve sevgisini büyüttüğü bu mekân, onu, hayata ve beraberinde getireceği her türlü sürprize de hazırlamıştır. Bu hazırlık süreci, yazarın hikâye ve romanlarında kendi kişisel tarihi ve yaşam tarzıyla benzer özellikler taşıyan anlatı kişileri kurgulaması ile dışa vurulur. Böylece yazar hem kendisi hem "Küllük Üniversitesi'nden" mezun olduğu halde bu mekâna karşı "vefasızlık" eden (Ayvazoğlu, 2001: 28) edebiyatçılar adına Küllük'e borcunu öder.

Kaynaklar

- Ayvazoğlu, Beşir (2011), *Büyük Ağa: Tarık Buğra*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Buğra, Tarık (1990), *Bu Çağın Adı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Buğra, Tarık(1991), *Yarım Diye Bir şey Yoktur*: İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Buğra, Tarık (1993), "Tarık Buğra ve Güneş Rengi Yapraklar", *Türk Edebiyatı*. S. 233. s.20-30
- Buğra, Tarık (1995), *Politika Dışı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Buğra, Tarık (2005), *Dönemeçte*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Buğra, Tarık (2012a), *Küçük Ağa*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Buğra, Tarık (2012b), *Gençliğim Eyvah*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Çetin, Nurullah (2011), "Tarık Buğra'nın Küçük Ağa Romanının Tahlili", *Tarık Buğra İçinde*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s. 143-171.
- Dirlikyapan Özata, Jale (2010), "İstanbul'da Edebiyatçıların Mekânları", *Turkish Studies*. C.5 S.3, s. 1092-1112.
- Yıldız, Mehmet Ali (2015), "Beyazıt'ta Bir Kültür Ortamı: Küllük Kahvesi", *Mavi Atlas Dergisi* S.4, s.96-107.
- Tuncer, Hüseyin (1988), *Tarık Buğra*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yayınları., <https://core.ac.uk>. Küllük Kahvesi. Erişim Tarihi. 15.10.2018